

Mediji

1. Uloga institucije/stuba u NIS

Postoji li zakon kojim se garantuje sloboda izražavanja i sloboda medija?

DA – Sloboda izražavanja i sloboda medija zagantovane su Ustavom, Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, kao i Zakonom o komunikacijama.¹ Također, Kodeks za uređivanje radio i televizijskog programa Regulatorne agencije za komunikacije (RAK)² elektronskim medijima garantuje slobodu pristupa informacijama, slobodu izražavanja i slobodu od vanjskih uticaja na uređivačku politiku i rad, u skladu sa članom 19. Opšte deklaracije o ljudskim pravima. Ove slobode također su garantovane i zakonima o javnom informisanju i zakonima o medijima u kantonima FBiH, kao i u zakonu o javnom informisanju u RS, te u Zakonu o zaštiti od klevete.

Postoji li zakon o slobodi pristupa informacijama?

DA – Usvojen je iznimno napredan Zakon o slobodi pristupa informacijama³ koji uspostavlja princip da se informacija koja se nalazi u posjedu javnih institucija i vlasti tretira kao vrijedan javni resurs. Ovim zakonom također se ističe da pristup takvim informacijama promovise veću transparentnost i odgovornost tih institucija i vlasti uopšte, zbog čega javne institucije i vlasti imaju obavezu da te informacije učine dostupnim javnosti. Zbog toga svaka osoba ima pravo pristupa takvim informacijama.⁴ Slobodan pristup informacijama ograničen je samo kada je riječ o informacijama kojima se može nanijeti ozbiljna šteta državi (npr., u pogledu vanjske politike, odbrane, javne sigurnosti, monetarne politike, sprječavanja kriminala), kada se informacija odnosi na povjerljive poslovne interese treće strane te kada je ugrožena privatnost trećih lica. No, ako se dokaže da je to u najboljem interesu javnosti čak i ovakve informacije mogu se dati na uvid.⁵

Da li se ovi zakoni koriste od strane medija ili drugih osoba ili organizacija?

DJELIMIČNO – Građani uglavnom još nisu upoznati sa Zakonom, niti o načinima korištenja istoga, a njegove procedure primjene često znaju biti prespore za novinare kojima treba brža reakcija javnih institucija. Zbog svega, za sada je korištenje ovo Zakona ograničeno, ali se bilježi stalni porast upita za ostvarenje prava na slobodan pristup informacijama u posjedu javnih institucija i organizacija.

No, pošto je Zakon o slobodi pristupa informacijama napredan pravni tekst, u implementaciji se naišlo na ozbiljne prepreke. Naime, većina državnih institucija jednostavno nema kapacitet, kako ljudski tako ni tehnički, da u skladu sa Zakonom odgovori na zahtjeve za pristup informacijama.⁶

Prema rezultatima istraživanja koje je tokom 2005. i 2006.g. proveo Mediacentar Sarajevo, otprilike 42% javnih institucija u zakonom predviđenom roku, bez dodatnih zahtjeva, odgovara na upite građana koji se pozivaju na Zakon o slobodi pristupa informacijama, dok 58% ignoriše takve zahtjeve, ili nije u stanju da ih ispoštuje. Nakon drugog kruga upita, koji su kao podsjećanje poslali javnim institucijama, broj odgovora je porastao na 68,7% dok je i pored ponovljenih pokušaja preko 30% upita ostalo bez bilo kakvog odgovora⁷. Slične rezultate imale su i aktivnosti drugih organizacija.¹

¹ Ranija istraživanja, pokazalu su slične rezultate pa je tako tokom novembra mjeseca 2004.g. TI BiH proveo je istraživanje provedbe Zakona o slobodi pristupa informacijama u BiH slanjem zahtjeva za pristup informacijama na stotinu adresa javnih institucija i organa svih nivoa vlasti. Rezultati nisu pokazali progres u odnosu na bazično istraživanje provedeno 18 mjeseci ranije, u aprilu 2003: “U zakonski predviđenom roku od 15 dana na zahtjeve je odgovorilo 54% javnih organa, što je lošiji rezultat od prošlogodišnjeg za 2 procentna poena. Značajno probivši predviđeni zakonski rok, do 20.12.2004. odgovore je dostavilo dodatnih 11% institucija. Važno je istaći da je nakon isteka zakonskog roka osoblje TI BiH dodatno kontaktiralo institucije koje nisu blagovremeno ispoštovale svoje obaveze, te sa ovih 11% ukupno čini 65%

Većina građana uopšte nije upoznata sa postojanjem ovog zakona. Naime, istraživanje OSCE-a iz juna 2004.g. na uzorku od 1.550 građana pokazalo je da 63,6 posto građana uopšte nije čulo za Zakon o slobodi pristupa informacijama.⁸

U kojoj mjeri je Zakon o slobodi pristupa informacijama uvjetovan drugim zakonima?

DJELIMIČNO – Odredba člana 25. izričito određuje da "zakoni koji se usvoje nakon donošenja ovog zakona, a čija svrha nije izmjena ili dopuna ovog zakona, ni na koji način ne mogu ograničiti prava i obaveze utvrđene ovim zakonom". Međutim, Ombudsmeni FBiH u svom specijalnom izvještaju ističu da je „zakonodavac [...] u nekim zakonima koji su doneseni naknadno postupio sasvim suprotno od naprijed navedenog stava”.⁹ U ovom izvještaju se posebno navode dva zakona – Zakon FBiH o krivičnom postupku i Zakon FBiH o poreskoj upravi – iako takvih primjera ima i u drugim zakonima: „Oba ova zakona [...] u suprotnosti su sa osnovnom idejom Zakona o slobodi pristupa informacijama o javnosti svih informacija u posjedu vlasti.”¹⁰

Postoji li formalna nezavisnost medija? Jesu li mediji nezavisni u praksi? Do koje mjere postoji cenzura medija?

DA – Štampa, za razliku od elektronskih medija, ne podliježe zakonskoj regulativi u smislu uređivačke politike i sadržaja, dok se regulacija elektronskih medija nalazi u domenu Regulatorne agencije za komunikacije (RAK) koja je uspostavljena Zakonom o komunikacijama [...] i zadužena za reguliranje cjelokupnog komunikacijskog sektora, uključujući i RTV emitovanje.¹¹ Dakle, nezavisnošću RAK u velikoj mjeri se obezbjeđuje i nezavisnost sektora elektronskih medija. Mehanizmi kojima je ona garantovana ugrađeni su u Zakon o komunikacijama i Zakon o finansiranju institucija BiH¹² kojima je utvrđeno da se niti Vijeće ministara niti pojedini ministri, kao ni bilo koja druga osoba, ne smiju miješati u proces donošenja odluka RAK.¹³ Osim toga, prema članu 40. Zakona o komunikacijama, zvaničnici iz zakonodavnih i izvršnih institucija na svim nivoima vlasti, kao i članovi organa političkih partija, te osobe koje imaju bilo kakve finansijske odnose sa telekomunikacijskim operaterima ili elektronskim medijima, ne mogu biti imenovani na poziciju generalnog direktora, niti mogu vršiti funkciju članova Vijeća RAK¹⁴. Članove Vijeća RAK s dužnosti razrješava Parlament BiH, dok Vijeće ministara može smijeniti generalnog direktora ali samo u striktno definisanim slučajevima (bolest, presuda o umiješanosti u krivična djela kažnjiva zatvorom, konflikt interesa, ostavka, neispunjavanje dužnosti definisanih zakonom i kršenje etičkog kodeksa RAK).¹⁵

Osim toga, nezavisnost javnih RTV emitera¹⁶ u okviru Javnog RTV sistema BiH garantovana je Zakonom o javnom radiotelevizijskom sistemu BiH.¹⁷ Članom 4 ovog Zakona jasno je definisano da javni RTV servisi imaju uređivačku nezavisnost i institucionalnu autonomiju.

No, pored formalnih preduvjeta, ključni oslonac ukupne nezavisnosti javnih RTV servisa ali i svih ostalih medija jeste njihova finansijska nezavisnost. Javni emiteri imaju velikih problema pri naplati obavezne mjesečne RTV pretplate, što ih dovodi u iznimno tešku finansijsku situaciju.¹⁸ Uz to, postojeći sistem naplate nije se pokazao idealnim i često se koristi kao sredstvo pritiska na javne RTV emitere¹⁹, ili se dešava da politički i vjerski lideri različitih skupina pozivaju na bojkot plaćanja RTV pretplate kada se nisu slagali s uređivačkom politikom javnih RTV emitera.²⁰ Kako kaže Jasmin Duraković, direktor Federalne RTV „osnovni razlog za slabu naplativost pretplate je odnos izvršne

institucija koje su na zahtjeve i odgovorile”¹. U 2005. godini Centar za slobodan pristup informacijama u saradnji s Helsinškim komitetom Hrvatske i nevladinom organizacijom Yucom iz Srbije na uzorku od 110 zahtjeva, dobio je odgovore 63 javna organa, odnosno 57 posto (%), dok je 47 zahtjeva (43%) ostalo neodgovoreno.¹

vlasti prema javnim emiterima, jer nisu učinili ništa da se provede zakonska obaveza naplate RTV takse. Čak najviši nosioci vlasti u ovoj zemlji pozivaju građane da ne plaćaju RTV taksu, a sve zbog toga što nemaju uticaj na uređivačku politiku javnih emitera²¹.

Iako generalno možemo reći da je situaciji u pogledu slobode medija u zemlji uglavnom pozitivna²², mediji i njihovi novinari su izloženi pritiscima vlasnika medija u kojima rade, posebno jer u BiH ne postoje kolektivni sporazumi na državnom ili entitetskom nivou između novinarskih udruženja i medijskih kompanija. Osim toga, vrlo loši ekonomski uslovi i visoka stopa nezaposlenosti čine novinare ranjivim na pritiske koji dolaze od strane vlasnika medijskih kuća.

Iako nema slučajeva direktne i sistematske državne cenzure, prisutan je fenomen samocenzure koja se praktikuje relativno često, jer se novinari plaše gubitka radnog mjesta, urednici i vlasnici, pak, strahuju od gubitka prihoda od reklama, a ponekad je prisutna i briga za vlastitu fizičku sigurnost.²³ Nedavni okrugli stol na ovu temu zaključio je da se mediji, nerijetko, odlučuju za manipulisanje javnošću ako je to u interesu moćnih oligarhija, koje će im zauzvrat obezbijediti finansijsku stabilnost². Takođe postoje tabu teme ili stavovi, a najčešće su vezani za međuetnička pitanja u zemlji, pri čemu je stvorena atmosfera da se o nekim stvarima javno ne smije govoriti. Upravo zbog neprirodne političke korektnosti koje ispoljavaju načajni mediji, isti postaju omraženi među većinom nacionalno obojenih građana, što važi i za javni servis BHTV. Pod plaštom očuvanja međunacionalnih odnosa, ne objavljuju se informacije koje aludiraju na međuetničku netoleranciju, ili koje bi veličale izvjesne poslovne, sportske ili kulturne uspjehe pripadnika jednog od naroda ili entiteta u BiH³.

Do koje mjere je u medijima prisutna tradicija istraživačkog novinarstva?

DJELIMIČNO – U BiH postoji relativno mali broj medija koji objavljuju istraživačke priče pa tako i mali broj novinara koji se bave istraživačkim novinarstvom. Najznačajniji mediji koji se u relativno teškim uslovima nedostaka novca, tržišnog pritiska i manjka ljudskih resursa ipak pokušavaju baviti istraživačkim novinarstvom jesu sedmični magazini *Dani* i *Slobodna Bosna* iz Sarajeva, zatim dnevni časopis *Nezavisne novine* iz Banje Luke, te emisija «60 minuta» na Federalnoj TV.

Novinari koji se bave istraživanjem kriminala i ratnih zločina često su izloženi prijetnjama i verbalnim napadima, dok su fizički napadi ipak daleko rjeđi.²⁴ Sve ovo dodatno utiče na slabu zastupljenost istraživačkog novinarstva u BiH medijima. Dunja Mijatović iz RAK je ocijenila da je veliki problem u radu medija u BiH njihov podanički položaj i nedostatak kritičkog, istraživačkog i hrabrog novinarstva⁴. U uslovima visoko korumpirane države i bliske povezanosti različitih struktura, pa i medijskih rukovodstava sa korumpiranim elitama, novinarima gotovo da nije u interesu profesionalno obaviti istraživanje korupcije.

Dosada su dva novinara dobili nagradu integriteta u istraživačkom novinarstvu koju je Transparency International BiH ustanovio 2004.g.: Bakir Hadžiomerović prevashodno za emisiju „60 minuta“ koja se ponedjeljkom emituje na FTV i Biljana Bokić, novinar RTRS za istraživačke priloge u istočnoj

² Izvještaj s okruglog stola "Mediji i vlast - (zlo)upotreba medija", koju su u Banjaluci organizovali Fondacija "Fridrih Ebert" i TI BiH, objavljeno u *Nezavisne Novine*, Mediji pod kontrolom kriminalnih grupa, S. Gojković, 13. 10. 2006.g., <http://www.nezavisne.com/vijest.php?vijest=1093&meni=3>

³ Npr. HTV iz susjedne Hrvatske je objavila vijest o policijskoj zaštiti rimokatoličkih sakralnih objekata u svetištu Međugorje, kao mogući odgovor islamskih ekstremista na napad na džamiju u istočnom Mostaru u ljeto 2006.g.; ili niti jedan medij u FBiH nije prenio izuzetno pohvalne Reutersove analize rada banjolučke berze, jer je istovremeno sarajevska označena kao netransparentna i nekvalitetna. Čak niti započinjanje tematske rasprave o uzrocima ovakvog prešućivanja vijesti smatralo bi se netolerantnim u BiH, što dovodi do izvrtnja vrijednosnog sistema i donekle perverzних međuodnosa.

⁴ Izvještaj s okruglog stola "Mediji i vlast - (zlo)upotreba medija", *ibid*.

Hercegovini, koji su rasvijetlili opštinsku korupciju. Broj nominovanih novinara već tri godine zaredom ostaje veoma malen, između ostalog i zbog rijetke tematske specijalizacije među novinarima.

Da li mediji objavljuju tekstove o korupciji? Kako se govori o skandalima? Da li su i politički i korporativni skandali pokriveni?

DA – Mediji u BiH redovno i u velikom broju objavljuju tekstove o korupciji, političkim i korporativnim skandalima. No, opšte, ali i stručno je stanovište da kvalitet novinarstva u BiH nije na zadovoljavajućem nivou. Senzacionalističko, 'žuto' novinarstvo sve je dominantnije, dok ozbiljnog istraživačkog novinarstva ima samo u tragovima. Pritisak komercijalizacije medija podstiče širenje senzacionalizma i žute štampe nauštrb ozbiljnog novinarstva²⁵. Nažalost, političkim elitama je mnogo više stalo do mišljenja međunarodnih aktera, kao što je OHR, nego do stava medija i domaće javnosti.

Do koje mjere se mediji i novinarske organizacije na bilo koji poseban način bave problematikom integriteta, transparentnosti i dobre uprave?

DJELIMIČNO – Pored redovnog izvještavanja o korupciji, političkim i privrednim skandalima, ne može se konstatovati da u BiH postoji neka posebna inicijativa medija i novinarskih asocijacija kojom se posebna pažnja posvećuje pitanjima integriteta, transparentnosti i dobre uprave vladajućih institucija.

2. Resursi/strukture

Koji su glavni mediji i tijela koja se bave nadzorom medija?

BiH danas ima veliki broj medija, posebno u odnosu na neveliku populaciju od oko 4 miliona stanovnika²⁶. Prema informacijama iz javnog registra medija RAK²⁷, u 2006.g. djeluje 188 licenciranih RTV kanala, uključujući i tri radio i tri TV kanala javnih RTV emitera: BHRT, RTF BiH i RTRS. Od ukupnog broja RTV kanala, 42 su TV kanali, dok je 146 radio-stanica. Od TV kanala / stanica, pored tri javna emitera posebno je vrijedno istaći velike komercijalne TV stanice: TV Pink BiH, OBN, ATV i NTV Hayat kao i zajednički program Mreža+ koji emitira nekolicina privatni TV stanica, dok od velikog broja radio stanica one koje su početkom 2005.g. imale slušanost na nivou BiH od preko 3% su: Radio BN, Radio BIG, Radio Stari Grad, Radio BH1, Radio Kalman, Radio Valentino, Radio Mir, Radio BM i Radio Nes²⁸.

I tržište štampanim medija također je zasićeno jer i tu postoji osam dnevnih novina i gotovo 50 sedmičnih i dvosedmičnih publikacija koje izlaze redovno.²⁹ Prema izvještaju o samoodrživosti medijskog sektora u BiH koji je 2005.g. objavio IREX³⁰, ovo su podaci o čitanosti dnevne štampe u BiH (od najmanje jednom sedmično pa do svakog dana): Dnevni avaz 40,2%, Večernje novosti (SCG) 11,9%, Oslobođenje 9,8%, Večernji list (iz Hrvatske) 9,3%, Blic (iz Srbije) 8,0%, Glas Srpske 7,8%, Nezavisne novine 7,7%. Isti izvještaj navodi slijedeće podatke o čitanosti magazina: Glorija (iz Hrvatske) 16,1%, Azra 12,3%, Express 9,2%, Slobodna Bosna 9,1%, Dani 8,1%. No, ne postoje nezavisni podaci o broju prodatih kopija pojedinih štampanih medija i podaci se uzimaju s rezervom.

Ključno tijelo za nadzor i regulaciju elektronskih medija jeste RAK, dok je samoregulatorno tijelo koje se bavi pitanjima novinarske etike i profesionalizma u štampi Vijeće za štampu BiH. Vijeće za štampu daje mogućnost javnosti da reagira na neprofesionalno pisanje štampe. Kao samoregulacijsko tijelo, Vijeće nema pravo određivanja sankcija medijima za kršenje Kodeksa za štampu, već je medijator i savjetnik između žalbenika i medija, upućujući na korištenje novinarskih metoda za ispravku pogreški: objave demantija, ponovnog izvješća sa ispravno navedenim činjenicama, davanjem mogućnosti odgovora oštećenoj strani u ponovnom intervjuu, te izvinjenjem uredništva.

Također, Vijeće štiti medije od pritisaka i uticaja na uredničku politiku, odbacujući žalbe koje nemaju utemeljenje u kršenju Kodeksa, već ličnoj procjeni žalbenika o navodnoj uredničkoj grešci.

Koja je ekonomska/finansijska veličina medijskog sektora?

Veliki broj medija nije indikator ekonomski jake i dinamične medijske sfere. Prihodi su ograničeni zbog iznimno male ukupne vrijednosti tržišta reklama u BiH. Naime, prema nekim procjenama i približnim podacima iz 2002.g. neto vrijednost TV oglašavanja je iznosila oko 11 miliona eura. Od toga oko 50% ili 5,5 miliona eura pripalo je FTV, dok je ostalih četrdesetak TV stanica podijelile preostalih 5,5 miliona eura.³¹ Slične podatke iznose i Henderson et al. za 2002,³² kada je ukupan neto prihod od reklama na nivou BiH iznosio oko 36 miliona KM, od čega je 23 miliona išlo na TV, billboardi su uzimali oko 10 miliona, štampa oko 2 miliona, a radio 1 milion KM.³³ Procjene za 2005.g. koje je objavio IREX govore o nekih 25 miliona eura neto vrijednosti prihoda ostvarenih od reklama.³⁴ Što prema knjigovodstvenim vrijednostima, što prema neformalnim tokovima novca, tržište medijima postaje veoma unosan posao.

Dakle, prema zvaničnim pokazateljima tržište reklama ozbiljno je ograničeno, što ugrožava opstanak kako komercijalnog tako i javnog RTV sektora. U poređenju sa susjednim zemljama, BiH po ovom pitanju zauzima ubjedljivo posljednje mjesto, što samo ukazuje na iznimno tešku finansijsku situaciju u kojoj djeluju mediji³⁵.

Da li su plate novinara kompetitivne u odnosu na plate u sličnim profesijama?

NE – Kao posljedica teške finansijske situacije, plate novinara nisu konkurentne drugim sličnim profesijama, a uz to su i neredovne. Situacija je svakako najozbiljnija na javnim RTV emiterima koji su krajem 2005.g. dugovali oko deset miliona KM neisplaćenih plata i neuplaćenih doprinosa svojim radnicima³⁶. No, situacija na mnoštvu manjih RTV stanica također nije mnogo bolja. Kakvo je stanje najbolje pokazuje istraživanje Nezavisne unije profesionalnih novinara BiH iz 2003.g, prema kojem 57,8% novinara radi u medijima bez ikakvih ugovora, dok oko 50% novinara u BiH ne dobija redovne plate i nema zdravstveno osiguranje³⁷.

Postoji li raznovrsnost medijskog vlasništva?

DA – Od aprila 2004.g. je na snazi Pravilo o medijskoj koncentraciji i vlasništvu nad elektronskim i štampanim medijima (Pravilo 21/2003, u daljem tekstu: Pravilo) kojim su jasno definisani kriteriji za sprječavanje koncentracije vlasništva na medijskom tržištu. Prema ovom pravilu, jedno fizičko ili pravno lice ne može biti vlasnik dvije ili više radio-stanica ili dvije ili više TV stanica koje pokrivaju istu populaciju. Zatim, ograničava se mješovito vlasništvo nad elektronskim i štampanim medijima tako što dozvoljava da vlasnik štampanog medija može biti i vlasnik samo jednog elektronskog medija (televizije ili radija) u isto vrijeme. Osim toga, ograničava se mješovito vlasništvo nad radio i TV stanicama, tako da jedno fizičko ili pravno lice može biti vlasnik jedne radijske i jedne TV stanice za istu populaciju.

Pored pravila RAK, pitanja tržišne koncentracije i konkurencije regulisana su Zakonom o konkurenciji u BiH⁵. No, i pored formalno-pravnih preduvjeta za sprječavanje medijske koncentracije značajan problem u primjeni ovih zakona i pravila jeste netransparentnost vlasništva nad preduzećima. Problem je u tome što ne postoji ni centralni registar štampanih medija niti centralni registar komercijalnih preduzeća, a sve postojeće arhive su uglavnom u štampanom, a ne elektronskom formatu i teško su dostupne. Ovakva situacija ozbiljno ograničava stvarnu transparentnost vlasništva u medijskom sektoru.

⁵ Koji je Predstavnički dom Parlamenta BiH usvojio 19. 04. 2001.g., a Dom naroda 23. oktobra iste godine

Ipak, prema dostupnim podacima o vlasništvu nad najznačajnijim medijima i prema procjenama RAK, trenutno u BiH nema slučajeva ozbiljnije medijske koncentracije koji bi na bilo koji način predstavljali prijetnju poštenoj i otvorenoj tržišnoj konkurenciji³⁸.

Koliko je medija u vlasništvu države a koliko ih je privatno?

Vrlo značajan problem za nezavisnost RTV stanica od vladajućih struktura predstavlja činjenica da pored javnih RTV emitera, BHRT, RTFBiH i RTRS, postoji još 15 TV stanica i 63 radio-stanice u javnom/državnom vlasništvu, na opštinskim i kantonalnim nivoima širom BiH, koje u velikoj mjeri zavise od finansiranja iz budžeta opštinskih i kantonalnih vlada. Iako je privatizacija ovih RTV emitera trebala početi još 2002.g, značajnijeg napretka na tom polju do sada nema³⁹. Istovremeno, svi značajni štampani mediji su privatni, osim dnevnog lista Glas Srpske koji je u vlasništvu Vlade RS.

Postoji li politička kontrola/vlasništvo nad medijima?

DA – Činjenica da jedna trećina TV stanica i skoro polovina radijskih stanica zavisi od finansiranja od strane državnih institucija i vlasti na lokalnim i regionalnim nivoima svakako upućuje na iznimno veliki prostor za političku kontrolu nad medijima, mada je direktnu vezu teško uspostaviti. Još je teže utvrditi direktne političke uticaje na štampane medije, mada je iz izvještavanja tih medija uglavnom jasno kojoj se političkoj opciji priklanjaju. Takođe, poređenje državnih preduzeća koja se dominantno oglašavaju/reklamiraju u određenom mediju sa partijskom strukturom upravnih odbora tih preduzeća, navodni na zaključak koja politička opcija takvim indirektnim finansiranjem medija pokušava steći kontrolu nad istim. Ovakva pojava je veoma česta i zastupljena po velikom broju privatnih štampanih i elektronskih medija. U opadanju, ali još uvijek prisutno je i donatorsko finansiranje medija, preko kojih strane države ili fondacije plasiraju svoje poglede na ustavno uređenje i političke opcije u BiH. Međutim, u institucionalnom smislu, praktično niti jedan međunarodni donatorski projekat nije ostvario samoodrživost, te uspio u medijskom prostoru BiH, što uključuje i skupe eksperimente sa OBN, BHTV itd.)

Da li agencije koje izdaju licence koriste transparentne, nezavisne i kompetitivne kriterije i procedure?

DA – U skladu sa Zakonom o komunikacijama⁴⁰ RAK djeluje kao funkcionalno nezavisna i neprofitna agenciju koja reguliše RTV sektor, javne telekomunikacijske mreže i izdavanje licenci, te definiše uslove za rad zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih struktura. Dakle RAK planira, koordiniše, alocira i dodjeljuje na upotrebu radijski frekvencijski spektar⁴¹. Proces izdavanja licenci za RTV emitere je transparentan, nezavisan i kompetitivan.

Ne postoje nikakve zakonske prepreke za bavljenje novinarskom profesijom; od novinara se ne zahtijeva da se registruju i ne izdaje im se licenca za rad. Naprotiv, svi relevantni zakoni ističu slobodu novinara i medija da neometano vrše svoj posao.

Da li neki javni mediji redovno izvještavaju o mišljenju onih koji kritiziraju vlast?

DA – Javni mediji, posebno RTV stanice u okviru Javnog RTV sistema BiH daju prostor kritičarima vlasti i opozicionim političarima, kao i nevladinom sektoru. Osim toga, Zakon o JRTS BiH u članu 26 (7) daje pravo javnim RTV emiterima da emituju cjelokupne ili dijelove sjednica parlamenta, tj. da informišu javnost o parlamentarnim aktivnostima na odgovarajući način i u skladu sa vlastitim uređivačkim smjernicama, čime je omogućeno da se redovno prenose različita mišljenja, uključujući mišljenja opozicije.

Koja pravila regulišu političko oglašavanje? Da li se ova pravila poštuju?

DA – “Kodeks za emitovanje RTV programa”⁴² koji je donijela RAK, kao i Pravilo 01/1999 Definicija i obaveze javnog emitovanja, navode da se na političko oglašavanje u elektronskim medijima direktno primjenjuju odredbe Izbornog zakona BiH kao i podzakonskih akata koje donese Izborna komisija BiH, dok slična pravila ili zakoni ne postoje za štampane medije. U skladu sa tim “Pravilnik o medijskom predstavljanju političkih subjekata u izbornoj kampanji”⁴³ u članu 6(1) propisuje da je plaćeno političko oglašavanje dozvoljeno samo u periodu izborne kampanje, dakle u periodu od 30 dana prije dana izbora. Pravila RAK se po ovom pitanju striktno poštuju.

Da li sve partije/kandidati dobijaju minimum besplatnog pokrivanja ili omjer proporcionalan njihovoj zastupljenosti u parlamentima? Da li je ovo slučaj u stvarnosti?

DA – Pravilnikom o medijskom predstavljanju političkih subjekata u izbornoj kampanji koji je na osnovu člana 16.18 Izbornog zakona⁴⁴ donijela Izborna komisija 03. 05. 2006.g., uređuje se način na koji elektronski mediji pokrivaju izbore, i garantuje se ravnopravan pristup medijim za sve političke aktere koji učestvuju u izbornoj kampanji, uključujući transparentne cjenovnike i jasne procedure za određivanje redoslijeda pojavljivanja političkih aktera u programima elektronskih medija. Prema članu 5(6) ovog Pravilnika „Javni elektronski medij mora osigurati neposredno obraćanje za sve političke subjekte registrovane u izbornoj jedinici koja je pokrivena signalom tog medija”. RAK je nadležan za provođenje Pravilnikom o medijskom predstavljanju političkih subjekata u izbornoj kampanji.

Analiza pokrivanju izbora 2004.g. u elektronskim medijima ukazala je na manjak profesionalnog izvještavanja, neadekvatno pokrivanje kampanje i na priličan broj prekršaja pravila, mada je 66% od ukupnog broja RTV stanica ispunilo svoje obaveze prema RAK-u.⁴⁵

Za razliku od elektronskih medija, ne postoje pravila koja bi se odnosila na pokrivanje izbornog perioda od strane štampanih medija, te se i ovaj domen djelovanja štampe uređuje putem samoregulacije, profesionalnim i etičkim kodeksima i djelovanjem Vijeća za štampu. Zbog toga je stanje u štampanim medijima lošije nego u elektronskim, pa je tokom predizborne kampanje za opšte izbore 2002.g. izvještavanje u štampanim medijima bilo karakterisano prije svega skandalima i aferama, a bez suštinske debate o programima političkih partija i kandidata. Velike partije i prominentni kandidati dominirali su izvještavanjem o izborima u odnosu na manje partije⁴⁶ a pojedini štampani mediji bili su izrazito pristrasni, otvoreno podržavajući određene političke opcije.⁴⁷

Tokom izborne kampanje za lokalne izbore održane 04. 10. 2004.g, novinari i mediji bili su izloženi ozbiljnim pritiscima i jakim verbalnim napadima od strane političkih i vjerskih lidera.⁴⁸ Ipak, Helsinški komitet ocijenio je da su mediji uglavnom obezbijedili fer pokrivanje izbora, dok je izborna kampanja u cjelini održana u demokratskoj atmosferi i bez nekih ozbiljnijih incidenata.⁴⁹ Slična je situacija karakterisala i opšte izbore u 2006.g., iako nisu zabilježeni veći medijski incidenti, koji su rezultirali kažnjavanjem medijskih kuća.

3. Odgovornost

Koji zakoni/pravila regulišu nadzor nad medijima? Da li su ti zakoni/pravila efikasni? Koja vrsta odgovornosti postoji za medije?

U oba entiteta je na snazi Zakon o zaštiti od klevete⁵⁰, kojim je kleveta dekriminalizirana te izmještena iz krivičnog i prebačena u domen građanskog prava, a eventualna suđenja iz krivičnog u parnični postupak. Zahvaljujući tome, novinari u BiH jedini u Jugoistočnoj Evropi već nekoliko godina zbog klevete ili uvrede ne mogu biti osuđeni na kazne zatvora ili na visoke novčane kazne.

Ovakav Zakon suštinski ohrabruje slobodu štampe i slobodu izražavanja, no takođe podrazumijeva i odgovorne medije i odgovorne novinare. Nviniari će odgovarati i snositi posljedice za klevetu tek ukoliko su „namjerno ili iz nepažnje iznijeli ili prenijeli izražavanje neistinite činjenice⁵¹“.

Zakon je tako koncipiran da podstiče tužitelja da se prvo obrati mediju u kojem je njegov ugled narušen i da zadovoljštinu dobije na taj način, a sudu se obraća tek ukoliko ju nije dobio. Takođe, organi i institucije vlasti su onemogućeni da budu tužioc i na osnovu ovog zakona, mada to mogu u svoje lično ime učiniti članovi vlade i drugi javni funkcioneri i osobe na javnim pozicijama⁵².

U prvoj fazi, tokom dvije prve godine nakon stupanja na snagu ovog zakona, broj tužbi je naglo porastao tako da je „blizu 350 tužbi stiglo [...] kantonalnim i okružnim sudovima u oba dijela BiH u ove dvije i po godine, što je trostruko više nego u, recimo, prethodne dvije-tri godine“⁵³. Uglavnom su tuženi izdavači, glavni urednici i novinari⁵⁴, a tužbe podnose uglavnom političari i funkcioneri, ali i sami novinari i mediji koji za klevetu tuže druge novinare i medije. Na sreću novinara i medija, sudovi su u slučaju presuda u korist tužitelja u ekstremnim slučajevima dodjeljivali obeštećenja ne veća od jednog ili dva procenta od traženog iznosa, što je u duhu Zakona o zaštiti od klevete, koji od suda traži da vodi računa „da li bi iznos dodijeljene odštete mogao dovesti do velikih materijalnih teškoća ili stečaja štetnika“, tj. tuženog medija. Ovim se obezbjeđuje da presuda na štetu medija ne ugrozi opstanak tog medija. Zbog toga, ali i zbog visokih sudskih troškova i tužitelja i tuženog, nije isplativo pokretati postupak, te je broj tužbi u posljednje vrijeme znatno opao⁵⁵.

Dok se Zakon o kleveti odnosi na sve medije, elektronski mediji su pored toga za svoj rad odgovorni Regulatornoj agenciji za komunikacije koja rigorozno sprovodi Zakon o komunikacijama, vlastite kodekse o ponašanju RTV stanica kao i niz svojih pravila o RTV emitovanju⁵⁶. Postoji visok stepen sprovođenja odluka RAK, a uspostavljeni mehanizmi i pravni okvir za regulisanje elektronskih medija su relativno efikasni.

4. Mehanizmi integriteta

Postoje li kodeksi za novinare? Postoje li profesionalne organizacije koje se bave medijskom etikom?

DA – Etički i profesionalni novinarski standardi definisani su Kodeksom za štampu⁵⁷, koji je samoregulatorni instrument dok je ključno samoregulatorno tijelo nezavisna nevladina organizacija – Vijeće za štampu⁵⁸, koju su zajednički osnovale sve asocijacije novinara iz BiH. Osim toga, pitanja novinarske etike i profesionalizma također su predmet pravila i kodeksa RAK.

Zahvaljujući jakoj poziciji RAK, elektronski mediji uglavnom vode računa o osnovnim etičkim i profesionalnim standardima, kao što su poštivanje privatnosti, zaštita djece i maloljetnika, te jasno odvajanje reklama od ostalih sadržaja. No, stanje u štampanim medijima je lošije. Naime, prema izvještaju Vijeća za štampu za 2004.g., u dnevnim novinama se značajno krši Kodeks za štampu⁵⁹. Isti izvještaj Vijeća za štampu upućuje i na ozbiljne zloupotrebe i manipulacije djecom u novinama, što je gotovo svakodnevna pojava⁶⁰. U nedavnom istraživanju o načinima na koje mediji izvještavaju o maloljetnicima u sukobu sa zakonom, koje je za potrebe Save the Children UK proveo Mediacentar Sarajevo, utvrđeno je da „mediji konstruišu simplifikiranu sliku o maloljetnicima u sukobu sa zakonom, predstavljajući ih izrazito negativno. [...] U najvećem broju slučajeva mediji ne djeluju u najboljem interesu maloljetnika“⁶¹.

Prema nizu izvještaja o zastupljenosti žena u medijima, utvrđeno je da muškarci dominiraju medijskim sadržajima u BiH. U informativnim emisijama muškarci govore u čak 85% slučajeva a

žene u svega 15% slučajeva.⁶² Jednako loše stanje je bilo i krajem 2004. godine, kada je analizom sadržaja medija utvrđeno da „muškarci ubjedljivo drže primat u svim oblastima života: politici, ekonomiji, sudstvu, policiji i stranačkom životu.“⁶³ U nedavnoj analizi sadržaja štampanih medija u BiH, koju je provelo udruženje BH novinari⁶⁴, utvrđeno je da su žene potpuno marginalizirane u štampanim medijima u BiH.⁶⁵

Istovremeno, sve su učestalije glasine o medijskom reketiranju preduzeća i istaknutijih pojedinaca, pri čemu im se nudi 'zaštita od negativnih napisa', a koju moraju platiti vlasniku uticajnijeg medija. Preduzeća koja su odbilaplaćanje takvog reketa, uskoro su osvanula na naslovnim stranama, u potpunosti oblačena i izvrijeđana, što bi prestajalo i pretvorilo se u 'pozitivnu propagandu' po plaćanju tzv. medijske zaštite. Preduzeća koja bi prihvatila plaćanje reketa medijima, bila bi veličana i u potpunosti oslobođena istraživačkog novinarstva opasnog po njihovo nezakonito poslovanje. Ponekad su preduzeća sa legalnim režimom poslovanja takođe odlučivala plaćati ovaj vid 'zaštite', kako im ugled ne bi bio narušen. O ovom slučajevima javnost ne govori, a RAK niti policija nisu preduzimali istražne radnje, te sve ostaje na razini spekulacija i glasina⁶.

Postoje li pravila o konfliktu interesa novinara? Postoje li pravila o primanju poklona?

NE – Ne postoje opšteprihvaćena pravila o sukobu interesa novinara, niti o primanju poklona od strane novinara. Moguće je da pojedini mediji imaju vlastita interna pravila koja regulišu ovo pitanje, ali takvih odredbi nema u važećim zakonima i pravilima koja se odnose na medije, niti u Kodeksu za štampu.

5. Transparentnost

Mogu li mediji zaštititi povjerljivi izvor informacija? Da li se ovo dešava u praksi?

DA – Zakonom o zaštiti od klevete je zagarantovano pravo novinara i urednika da ne otkriju identitet povjerljivog izvora, niti dokument koji bi mogao razotkriti identitet izvora, a ovo je pravo dodatno ponovljeno i u Zakonu o medijima Kantona Sarajevo

Ima li slučajeva da vlada tuži medije zbog neotkrivanja izvora informacija?

NE – Do sada nisu zabilježeni sudski slučajevi zbog odbijanja medija da otkriju svoje povjerljive izvore. Osim toga, u slučajevima klevete vlada i organi vlasti prema Zakonu o zaštiti od klevete ne mogu niti podnijeti tužbu.

Da li postoji obaveza da se učini javnim bilo kakav poseban tretman (npr. reducirane cijene oglašavanja) koji mediji eventualno nude političkim interesnim grupama ili pojedincima?

DJELIMIČNO – U skladu sa pravilima RAK, a posebno u skladu sa Poglavljem II E, član 4. pravila "Definicija i obaveze javnog emitovanja"⁶⁶ koji govori o plaćenom reklamiranju, cjenovnici oglašivačkih usluga moraju biti dostupni javnosti. Ovim se uspostavljaju zakonski mehanizmi za garantovanje transparentnosti medija, posebno kada je riječ o plaćenom reklamiranju. No, sprovedba ovih odredbi u praksi iznimno je teška i ne postoje informacije o stvarnom provođenju ovih odredbi. Slične odredbe ne postoje za štampane medije. Pravilnikom o medijskom predstavljanju političkih subjekata u izbornoj kampanji jasno se definiše da „cijene političkog oglašavanja moraju biti iste za sve političke subjekte, a cjenovnici moraju se dati na uvid RAK i ovjerenim političkim subjektima 15 dana prije početka izborne kampanje.“⁶⁷

⁶ Mladen Mirosavljević, fokus grupa 27. 10. 2006.g.

6. Mehanizmi žalbi i provođenja zakona

Da li je tokom poslednjih pet godina bilo fizičkih napada na novinare koji su istraživali slučajeve korupcije?

DA - Novinari nisu česta meta krivičnih djela, a posebno fizičkih napada, ali kada se takva krivična djela dogode, policija i sudstvo uglavnom ne djeluju adekvatno. Zbog toga, novinari često ne prijavljuju takve napade jer ne vjeruju da će od policije i sudstva dobiti adekvatnu pomoć i zaštitu⁶⁸. Linija za pomoć novinarima, koja radi u sklopu Udruženja BH novinari primila je od 2004. do druge polovine 2005.g. 62 žalbe, između ostalog i zbog prijetnji smrću i fizičkih napada⁶⁹. Osim toga, i Helsinški komitet u BiH ukazuje na to da su i dalje prisutni pritisci na medije i fizički napadi na novinare, te navode primjere verbalnih napada na Nezavisne novine, Slobodnu Bosnu, RTRS, FTV, te fizičkog napada na novinara banjalučkog Radija Big i kamermana RTRS⁷⁰.

Da li su Zakon o zaštiti od klevete ili druge sankcije (npr. povlačenje državnog reklamiranja) korištene kako bi se spriječilo izvještavanje o korupciji?

NE – Iako je tokom dvije prve godine nakon stupanja na snagu Zakona o zaštiti od klevete broj tužbi u odnosu na raniji period naglo porastao, a posebno su ih često podnosile javne ličnosti, tj. političari⁷¹, sudovi nisu donosili presude sa odštetama koje bi mogle ugroziti opstanak tuženog medija, te se ne može tvrditi da je ovaj zakon ograničio slobodu medija da izvještavaju o korupciji i skandalima vezanim za istaknute političare i druge javne ličnosti.

7. Odnosi sa ostalim stubovima

Do koje mjere mediji igraju ključnu ulogu u NIS zemlje?

Zbog same prirode medija koji su usko integrisani sa svim aspektima života, i svim nivoima organizacije države, mediji su iznimno važan dio sistema nacionalnog integriteta BiH.

S kojim drugim stubovima najviše saraduje? Oslanja se formalno i u praksi? Ima li drugih sa kojima bi morala bliskije saradivati?

Mediji po svojoj prirodi najviše prate rad zakonodavne i izvršne vlasti, ali sve više, zbog po njih interesantnih izvještaja i rad glavne revizije, ombudsmena, nevladinog sektora itd. Kuće počinju da specijalizuju pojedince za praćenje zahtjevnih dešavanja u poslovnom sektoru i ekonomskoj tranziciji. Međutim, aktivno je praćenje rada i svih drugih stubova integriteta, a u vrijeme izbora mahom svi mediji prate rad političkih partija, izborne komisije itd, a zbog ogromne uloge međunarodnih institucija u BiH, a posebno OHR, oni takođe bivaju ključnom temom medijskih priloga.

Bibliografija

Mediacentar Sarajevo, Analiza praćenja slučajeva maloljetničkog sukobljavanja sa zakonom u štampanim medijima u BiH, Mediacentar Sarajevo/Save the Children UK, 2005.

Commission of The European Communities. Report from the Commission to the Council on the Preparedness of B&H to Negotiate a Stabilisation and Association Agreement With the European Union Brussels: 18.11.2003, COM(2003) 692 final

Council of Europe. Comments on the draft Law on public service broadcasting system and on the draft Law on public service broadcasting of B&H, Strasbourg and Brussels: Council of Europe 9 June 2004a

Council of Europe, B&H: Compliance with obligations and commitments and implementation of the post-accession co-operation programme (Osmi izvještaj: juni-septembar 2004), Information Documents. SG/Inf (2004)28, 13 October 2004b

CRA - Communications Regulatory Agency. Licence For Terrestrial Broadcast Of Radio/TV Programme Pursuant to the Article 3.3 (a) of the Law on Communications of B&H (Official Gazette B&H, No. 33/02), 2002, <<http://www.rak.ba/en/broadcast/?cid=3065>>. 5 septembar 2004

CRA - Communications Regulatory Agency. *The Future of Broadcasting in B&H* Communications Regulatory Agency, 20 March 2003, <<http://www.RAK.ba/en/broadcast/reports/default.aspx?cid=....>> (23. 12. 2003).

CRA - Communications Regulatory Agency. Report on Cases of Breaches of Rules in the Year 2003 Januar 2004. <<http://www.rak.ba/en/broadcast/reports/default.aspx?cid=2979>> . (5 septembar 2004)

Džihana, Amer, Monitoring demokratskog razvoja u BiH: Indeks otvorenosti javnih institucija, organizacija i agencija, Mediacentar Sarajevo, 2006. Izvještaj dostupan na web stranici Mediacentra Sarajevo: <http://www.media.ba/mediacentar/documents/Monitoring%20Bos%20170306%2Epdf> (pristup ostvaren 11. maja 2006.)

EC – European Commission. Report from the Commission to the Council on the preparedness of B&H to negotiate a Stabilization and Association Agreement with the European Union, Commission of the European Communities, Brussels, 18 November 2003.

Halilović, Mehmed. «Kako se u BiH primjenjuje novi Zakon o zaštiti od klevete: Novinari nisu previše profitirali.» u Medijska spoticanja u vremenu tranzicije Sarajevo: Media plan institut, 2005.

Helsinški parlament građana Banje Luke. Žene u medijima, Helsinški parlament građana Banjaluke i IKV (Interchurch Peace Council) – Holandija, Banja Luka: Oktobar 2004. <<http://www.hcabl.org/pdf/publikacije/Zene%20u%20medijima.pdf>>. 18. oktobar 2005.

Henderson Gwyneth, Jasna Kilalić, Boro Kontić. The Media Environment in B&H: An Assessment for the USAID Mission in B&H (neobjavljeno). Januar 2003.

Independent Media Commission. Advertising and Sponsorship Code of Practice for Radio and Television Usvojen 9 mart 2000.

Independent Media Commission. Broadcasting Code of Practices Pravilnik stupio na snagu 1 avgusta 1998. Izmjene i dopune: 9 juni, 8 septembar 1999 i 10 februar 2000.

IREX ProMedia B&H. Tender kao metod prodaje u programu male privatizacije – Namijenjeno za pripremu prijedloga metoda privatizacije kao elementa programa privatizacije preduzeća Sarajevo: IREX ProMedia B&H, 9 maj 2000.

IREX. Media Sustainability Index 2004: Chapter on B&H, Washington DC, 2004, <<http://www.irex.org/msi/index.asp>> .

IREX. Media Sustainability Index 2005: Chapter on B&H, Washington DC, 2005, <<http://www.irex.org/msi/index.asp>> .

Jusić, Tarik. „Mediji u demokratskom društvu“, poglavlje u Procjena razvoja demokratije u BiH (grupa autora), Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 2006.

Jusić, Tarik. Poglavlje o BiH, u Television Across Europe: Regulation, Policy and Independency, European Union Monitoring Program / Open Society Institute, Budimpešta, 2005. Dostupno na web stranici: <http://www.eumap.org/topics/media/television_europe/national/bosnia/media_bos1.pdf>. (17. oktobar 2005.)

Jusić, Tarik. „Bosnia and Herzegovina“ u Brankica Petkovic Ed. Media Ownership and its Impact on Media Independence and Pluralism, Southeast European Network for the Professionalization of the Media (SEENPM) / Peace Institute, Ljubljana, 2004.

Jusić, Tarik. «Natjecanje za oglašivače: Implikacije zakona o javnom RTV sustavu na komercijalni TV sektor u BiH.» Medijska istraživanja vol. 9, no. 1, Zagreb, 2003.

Jusić, Tarik, et al.. The Challenge of Change: Media in B&H 1991–2001, Media Working Group for Bosnia-Herzegovina Ed. Zinaida Babović. Sarajevo: 2001.

Krivic, Matevž. «All that Glitters is not Gold – Critical Remarks on the Freedom of Information Act.» *Media Online Selections* no. 1 str. 24 – 31. Sarajevo: Media Plan Institute, oktobar 2001.

MEDIA TASK FORCE. Media in South Eastern Europe: Legislation, Professionalism and Associations Amsterdam: Media Task Force, November 2003.

MIB – MARECO INDEX BOSNIA. Gledanost TV stanica u B&H Mareco Index Bosnia. Sarajevo: maj 2004.

MIB – MARECO INDEX BOSNIA. BH Media Market Monitor Mareco Index, Sarajevo: 2003.

MIB - MARECO INDEX BOSNIA. TV Audience Measurement, Wave 3/8 Mareco Index Bosnia. Sarajevo: 2002.

Ombudsmani/Ombudsmeni FBiH, Posebni izvještaj o neusklađenosti ZKP i Zakona o poreskoj upravi sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama u FBiH – nakon upozorenja vladi FBiH i Ministarstvu pravde, Sarajevo, broj: O - 72/05, Sarajevo, 27. juna/lipnja 2005. godine

RAK - Regulatorna Agencije za Komunikacije. Pravilo o medijskoj koncentraciji i vlasništvu nad elektronskim i štampanim medijima (Pravilo 21/2003) Sarajevo: 1. april, 2004. <<http://www.rak.ba/bs/legal/rules-codes/broadcast/rules/default.aspx?cid=3005>> . (4 juli 2004.)

Secretary General / Information Documents (2004). B&H: Compliance with obligations and commitments and implementation of the post-accession co-operation programme Document presented by the Secretary General, Eighth Report (June-September 2004), Following a Secretariat mission to Bosnia and Herzegovina (12-17 September 2004), Council of Europe, SG/Inf (2004)28, 13 October 2004 <<http://www.coe.int/sg>> .

Udruženje BH novinari. Monitoring printanih medija u BiH: Zastupljenost i način predstavljanja žena u medijima Sarajevo: juli 2005.

Vijeće za štampu. Izvještaj br. 2 Vijeća za štampu BiH o stalnom monitoringu štampanih medija Sarajevo: Vijeće za štampu, april-maj 2004. <http://www.vzs.ba/docs/izvjestaj_2.pdf>. 19. oktobar 2005

¹ Zakon o komunikacijama BiH, Službeni glasnik BiH br. 33/02, 12. novembar 2002. god. (Zakon o komunikacijama BiH).

² Kodeks za uređivanje radio i televizijskog programa (Broadcasting Code of Conduct) od 1. avgusta 1998., sa amandmanima od 9. juna i 8. septembra 1999. i 10. februara 2000.

³ Zakon o slobodi pristupa informacijama donesen je na državnom nivou u novembru 2000. godine (Službeni glasnik BiH, 28/00), a zatim i u RS novembra 2001. (Službeni glasnik RS, 20/01), te u FBiH februara 2002 (Službene novine FBiH, 32/01).

⁴ Član 1, Zakon o slobodi pristupa informacijama u BiH

⁵ Član 6, 7, 8 i 9, Zakon o slobodi pristupa informacijama u BiH

⁶ IREX, 2005.

⁷ Džihana, Amer, "Monitoring demokratskog razvoja u BiH: Indeks otvorenosti javnih institucija, organizacija i agencija", Mediacentar Sarajevo, 2006. Izvještaj dostupan na web stranici Mediacentra Sarajevo: <http://www.media.ba/mediacentar/documents/Monitoring%20Bos%20170306%2Epdf>

⁸ OSCE, Istraživanje javnog mnijenja, juni 2004., Odjel za demokratizaciju, (www.oscebih.org), citirano u Džihana, Amer, "Monitoring demokratskog razvoja u BiH: Indeks otvorenosti javnih institucija, organizacija i agencija", Mediacentar Sarajevo, 2006. Izvještaj dostupan na web stranici Mediacentra Sarajevo: <http://www.media.ba/mediacentar/documents/Monitoring%20Bos%20170306%2Epdf>

⁹ Ombudsmeni/Ombudsmeni FBiH, Posebni izvještaj o neusklađenosti ZKP i Zakona o poreskoj upravi sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama u FBiH – nakon upozorenja vladi FBiH i Ministarstvu pravde, Sarajevo, broj: O - 72/05, Sarajevo, 27. juna/lipnja 2005. godine, str. 4.

¹⁰ Ombudsmeni/Ombudsmeni FBiH, 2005., str. 6

¹¹ Član 3 Zakona o komunikacijama BiH.

¹² Zakon o finansiranju institucija BiH, Službeni glasnik BiH, 29. decembar, 2004. Zakon o finansiranju institucija BiH uspostavlja mehanizam za finansijsku nezavisnost RAK-a. Naime, iako RAK podnosi godišnji budžet na odobrenje Vijeću ministara, Član 9 tog zakona jasno utvrđuje da Vijeće ministara ne može umanjiti predloženi budžet za više od 20 procenata.

¹³ Zakon o komunikacijama BiH, član 36.

¹⁴ Vidjeti web stranicu RAK-a www.rak.ba i Zakon o komunikacijama BiH, član 40.

¹⁵ Zakon o komunikacijama BiH, Službeni glasnik BiH br. 33/02, 12. novembar 2002. god. (Zakon o komunikacijama BiH), član 42.

¹⁶ U BiH funkcioniše javni RTV sistem (JRSTBiH) koji čine tri RTV emitera: Javni RTV servis BiH (BHRT –Radio Televizija BiH), koji djeluje na nivou cijele države, Javni RTV servis FBiH (RTFBiH) na nivou FBiH i Javni RTV servis RS (RTRS) za RS.

¹⁷ Zakon o javnom radiotelevizijskom sistemu BiH, Službeni glasnik BiH br. 78/05. Raniji Zakon o osnovama JRST-a iz 2002.g. regulisao je Javni RTV sistem kao cjelinu, ali je regulisao i državnog RTV emitera BHRT. Novim Zakonom o JRST iz oktobra 2005.g. isključivo se reguliše rad sistema javnih emitera kao cjeline, dok za svaki od tri emitera treba da se donese po jedan poseban zakon o javnim RTV servisima, na državnom (BHRT) nivou, kao i na nivou entiteta (RTFBiH i RTRS).

-
- ¹⁸ N.K., "Neprihvatljiv zahtjev sindikata", *Oslobođenje*, 25.10.2005., str. 6.
- ¹⁹ Tekst objavljen u sedmičnom magazinu *Dani* daje detalje o bojkotu plaćanja RTV takse od strane vodećih političara iz reda hrvatskog naroda u BiH, uključujući Dragana Čovića, tadašnjeg člana Predsjedništva BiH. Prema ovom izvoru, plaćanje RTV takse uvjetuje se time da RTFBiH dobije etnički-definirani TV kanal za bosanskohercegovačke Hrvate, na hrvatskom jeziku (Eldin Hadžović, "Hrvatska televizija u hrvatskoj državi", *Dani*, 4. mart 2005).
- ²⁰ Eldin Hadžović, "Hrvatska televizija u hrvatskoj državi", *Dani*, 4. mart 2005.
- ²¹ Citirano u N. Krsman, "Ispunjavanje zahtijeva nemoguće", *Nezavisne novine*, 25.10.2005., str. 10.
- ²² Pogledati izvještaje: *Freedom of the Press 2003, A Global Survey of Media Independence (Sloboda štampe 2003 – Globalno istraživanje medijske nezavisnosti)*, ed. Karin Deutsch Karlekar, Freedom House, New York - Washington, D.D., Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2003, Country reports (Izvještaji o pojedinim državama) str. 60-61; *Media Task Force: 2003: 11*; *IREX 2005. i izvještaj Freedom House o slobodi medija za 2006.g.*: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=251&year=2005&country=6926>
- ²³ IREX, 2005, str.19-20
- ²⁴ Vidjeti npr. tekst «Novinarima prijeli 62 puta.» *Nezavisne novine* 31.08.2005., str. 11. (dostupno na: <http://www.idoc.ba/digitalarchive/public/serve/restricted/index.cfm?fuseaction=print&elementid=64406>, od: 18. 10. 2005.) Također vidjeti tekst «Osuđen napad policije na novinara Dnevnog lista», *Oslobođenje*, 01.06.2005., str. 11 (dostupno na: <http://www.idoc.ba/digitalarchive/public/serve/restricted/index.cfm?fuseaction=print&elementid=45113>)
- ²⁵ IREX, 2005, str.19.
- ²⁶ Prema procjeni CIA za 2004. godinu, u BiH živi oko 4.007.608 stanovnika. Od tog broja, prema nekim domaćim procjenama, oko 2.318.972 stanovnika žive u FBiH, dok RS ima 1.490.993 stanovnika. Izvor: Wikipedia: http://bs.wikipedia.org/wiki/Bosna_i_Hercegovina#Stanovni.C5.A1tvo
- ²⁷ Javni registar sa opštim podacima RTV stanica u BiH, Regulatorna agencija za komunikacije (RAK), dostupan na: <http://www.rak.ba/bs/broadcast/reg/?cid=2415>
- ²⁸ Mareco Index Bosnia, Radio Ratings Survey, 14-20 mart 2005. Također pogledati detaljan Javni registar sa opštim podacima RTV stanica u BiH, Regulatorna agencija za komunikacije (RAK), dostupan na: <http://www.rak.ba/bs/broadcast/reg/?cid=2415>
- ²⁹ Henderson *et al*, 2003.
- ³⁰ IREX (2005), *Media Sustainability Index 2004 (Indeks održivosti medija 2004)*, prema podacima iz istraživanja agencije Mareco Index Bosnia, 13-22. septembar 2004.
- ³¹ Jusić, 2003.
- ³² McCann-Erikson 01/02, citirano u Henderson *et al*, 2003: 8-9.
- ³³ Ovo su neto vrijednosti i ne uključuju direktnu prodaju reklama niti razmjenu usluga i dobara. Zbog toga nije moguće tačno procijeniti ukupnu vrijednost tržišta reklama, pa se pretpostavlja da je u 2002.g. bruto vrijednost tržišta reklama u BiH iznosila negdje oko 60 miliona KM (Vidjeti Henderson *et al.*, 2003: 8-9).
- ³⁴ IREX, *Media Sustainability Index 2005*, Washington DC, 2005: 27.
- ³⁵ Također pogledati: *Television across Europe (Televizija u Evropi)*, Open Society Institute: EU Monitoring and Advocacy Program & Network Media Program, Budimpešta, 2005, str. 174.
- ³⁶ N. Krsman, "Za plate i doprinose dužni 10 miliona KM", *Nezavisne novine*, 21.10.2005., str. 5.; Z. Perišić, "Duraković: Odliv novca od reklama nerazumna odluka", *Dnevni avaz*, 25.10.2005., str.10.
- ³⁷ Izvještaj Nezavisne unije profesionalnih novinara BiH citiran u *Media Task Force: 2003: 11*
- ³⁸ CRA/RAK, 2003: *The Future of Broadcasting (Budućnost RTV emitovanja)*; Jusić, 2004.
- ³⁹ Javni registar sa opštim podacima RTV stanica u BiH, Regulatorna agencija za komunikacije (RAK), dostupan na: <http://www.rak.ba/bs/broadcast/reg/?cid=2415>
- ⁴⁰ Pod komunikacijskim sektorom podrazumijevamo radio, TV, kablovsku TV, Internet, telekomunikacije i ostale srodne oblasti.
- ⁴¹ Član 3 Zakona o komunikacijama BiH.
- ⁴² Stupio na snagu 1. augusta 1998., dopunjen 9. juna i 8. septembra 1999. te 10. februara 2000. godine.
- ⁴³ Pravilnik o medijskom predstavljanju političkih subjekata u izbornoj kampanji, (Službeni glasnik BiH, broj 40, 29. 05. 2006.g.
- ⁴⁴ Službeni glasnik BiH br. 23/2001
- ⁴⁵ Final Report on Media Coverage of Elections in B&H (Finalni izvještaj o medijskom pokrivanju izbora u BiH), Regulatorna agencija za komunikacije, oktobar, 2004.

-
- ⁴⁶ De(kon)strukcija javnog diskursa: Štampani mediji u predizbornoj kampanji u BiH od 5. avgusta do 5. oktobra 2002.g., Mediacentar Sarajevo, www.media.ba
- ⁴⁷ Koordinacija novinarskih udruženja u BiH, Monitoring pokrivanja izbora u štampanim medijima (generalni izbori, 5. oktobar 2002.), 9. decembar 2002, Sarajevo, BiH
- ⁴⁸ Izvještaj o stanju ljudskih prava u BiH (analiza za period januar-decembar 2004.) Helsinški komitet za ljudska prava u BiH, <http://www.bh-hchr.org/Izvjestaji/izvj2004.htm>
- ⁴⁹ Council of Europe (Vijeće Evrope), 2004b: 8.
- ⁵⁰ Zakon o zaštiti od klevete, Službeni glasnik RS br. 37/01, Službene novine FBiH br. 31/01.
- ⁵¹ Halilović, 2005.
- ⁵² Halilović, 2005.
- ⁵³ Halilović, 2005.
- ⁵⁴ Halilović, 2005.
- ⁵⁵ Halilović, 2005.
- ⁵⁶ Za detalje o RAK-u pogledati oficijelnu web stranicu agencije na <http://www.rak.ba>
- ⁵⁷ Kodeks za štampu, dostupan na web stranici Vijeća za štampu: <http://www.vzs.ba/default.asp?id=2>
- ⁵⁸ Potencijalne sporove između čitatelja/javnosti i štampanih medija, Vijeće za štampu rješava koristeći se isključivo novinarskim sredstvima: pravo na odgovor, objavljivanje ispravke, izvinjenje i demanti. Vijeće nema ovlaštenja da kažnjava, izdaje ili oduzima dozvole za rad, ili nameće finansijske kazne novinama i magazinima. Dakle, vlada ne posjeduje pravne mehanizme za direktan uticaj na uređivačku politiku štampe. Sve informacije o Vijeću za štampu dostupne na web stranici: <http://www.vzs.ba>
- ⁵⁹ Vijeće za štampu, Izvještaj br. 2 Vijeća za štampu BiH o stalnom monitoringu štampanih medija (april-maj 2004.), Vijeće za štampu, 2004, str. 10., http://www.vzs.ba/docs/izvjestaj_2.pdf
- ⁶⁰ Vijeće za štampu, Izvještaj br. 2 Vijeća za štampu BiH o stalnom monitoringu štampanih medija (april-maj 2004.), Vijeće za štampu, 2004, str. 12., http://www.vzs.ba/docs/izvjestaj_2.pdf
- ⁶¹ *Analiza praćenja slučajeva maloljetničkog sukobljavanja sa zakonom u štampanim medijima u BiH*, Mediacentar Sarajevo/Save the Children UK, 2005., str. 36.
- ⁶² Gender Media Watch 2004, Analiza programa: FTV, TVRS, BHTV1, ATV i NTV Hayat, 09-15.12.2002, Gender centar Vlade FBiH i Vlade RS, IBHI-BiH, 2003, p.61.
- ⁶³ Helsinški parlament građana Banjaluke, *Žene u medijima*, Helsinški parlament građana Banjaluke i IKV (Interchurch Peace Council) – Holandija, Banja Luka, Oktobar 2004, <http://www.hcabl.org/pdf/publikacije/Zene%20u%20medijima.pdf>
- ⁶⁴ Monitoring printanih medija u BiH: Zastupljenost i način predstavljanja žena u medijima, Udruženje BH novinari, juli 2005, str.1.
- ⁶⁵ Čengić, R., *Žene potpuno zapostavljene u tekstovima*, Nezavisne novine, 17.09.2005., str. 11., <http://www.idoc.ba/digitalarchive/public/serve/restricted/index.cfm?fuseaction=print&elementid=68320>
- ⁶⁶ Definicija i obaveze javnog emitovanja - RAK pravilo 01/1999, izmijenjeni i prečišćeni tekst, 14. juni 2004.), <http://www.rak.ba/bs/legal/rules-codes/broadcast/rules/default.aspx?cid=2812>
- ⁶⁷ Član 6(2) Pravilnika o medijskom predstavljanju političkih subjekata u izbornoj kampanji, Službeni glasnik BiH, broj 40, 29. maja/svibnja 2006.g.
- ⁶⁸ IREX, 2005, str. 17-19
- ⁶⁹ "Novinarima prijetili 62 puta", Nezavisne novine, 31.08.2005., str. 11. <http://www.idoc.ba/digitalarchive/public/serve/restricted/index.cfm?fuseaction=print&elementid=64406>. Također vidjeti tekst "Osuđen napad policije na novinara Dnevnog lista" Oslobođenje 01.06.2005., str. 11 (dostupno na: <http://www.idoc.ba/digitalarchive/public/serve/restricted/index.cfm?fuseaction=print&elementid=45113>
- ⁷⁰ Čengić, R., "Nacionalističke stranke i dalje raspiruju strah" Nezavisne novine 11.01.2005., str. 9. <http://www.idoc.ba/digitalarchive/public/serve/restricted/index.cfm?fuseaction=print&elementid=17965>
- ⁷¹ Halilović, 2005.